

Шеліховська Ірина Юрійвна,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності навчально-
наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО ПОЧАТКОВИМ ЕТАПОМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ

Дотримання вимог кримінального процесуального закону та науковообґрунтованих і апробованих практикою криміналістичних методик на початковому етапі досудового розслідування наркозлочинів є чи не головною умовою викриття та притягнення до кримінальної відповідальності, осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Саме на цьому етапі закладається фундамент майбутнього обвинувачення, забезпечується необхідний обсяг та допустимість доказів.

Як слушно зазначають у науковій літературі, ефективність досудового розслідування незаконного збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (зокрема, з використанням можливостей мережі Інтернет) напряду залежить від обрання правильної лінії поведінки слідчим, прокурором одразу з моменту початку такого розслідування [1].

Доволі широкий спектр наркозлочинів зумовлює існування особливостей початкового етапу різних кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Зокрема, у тих випадках, коли до ЄРДР вноситься інформація про організацію невідомими особами безконтактного збуту наркотичних засобів з використанням ресурсів мережі Інтернет, від початку досудового розслідування до повідомлення особі про підозру може пройти тривалий час (як от приміром, під час розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів [2, с. 108]). Така сама ситуація може скластися під час розслідування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 310 КК України, у разі виявлення посівів наркомістких рослин у лісах, на землях державної чи комунальної власності.

Коли ж підставою для внесення відомостей до ЄРДР стало затримання особи безпосередньо під час вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 305, 307–310 КК України,

початковий етап досудового розслідування матиме інші тривалість та зміст.

Проведені нами з цього приводу дослідження дають підстави стверджувати, що початковим етапом розслідування наркозлочину слід вважати період, який розпочинається внесенням відомостей до ЄРДР (або ж процесуальними діями, що йому передували – затримання та/або огляд місця події) й завершується закінченням усіх невідкладних процесуальних дій (тобто таких, зволікання у проведенні яких ставить під загрозу одержання фактичних даних щодо обставин кримінального правопорушення та у подальшому може слугувати підставою для сумніву щодо допустимості таких даних як доказів). У кожному конкретному випадку такий етап буде різним залежно від слідчої ситуації, різноманіття яких зумовлене широким спектром наркозлочинів та обставинами вчинення конкретного кримінального правопорушення.

Незважаючи на те, що переважна більшість процесуальних дій на початку розслідування наркозлочинів (негласні слідчі (розшукові) дії, затримання, огляд місця події, обшук, огляд мобільного телефону, допит тощо) відбувається без особистої участі прокурора, останній відіграє провідну роль у забезпеченні ефективності та законності цих дій, сприяє організації взаємодії слідчих, оперативних працівників, експертів. Своїми вказівками та методичною допомогою слідчому він забезпечує належність та допустимість доказів, сприяє обранню оптимальної тактики розслідування та окремих процесуальних дій.

Для кожної зі слідчих ситуацій притаманні власні особливості процесуального керівництва досудовим розслідуванням на його початковому етапі. Тому особливого значення для прокурора набуває: по-перше, кваліфікація вчиненого (або такого, що готується) наркозлочину; по-друге криміналістична характеристика цього злочину, пов'язана з обставинами його вчинення. Від конфігурації сполучення цих двох чинників залежить концепція організації і тактики досудового розслідування та процесуального керівництва ним.

Проведений нами аналіз нормативно-правових актів, судової практики їх застосування [3–10], наукової [11–16] та методичної [17–18] літератури, дозволив дійти висновку, що у будь-якому випадку, на початковому етапі розслідування наркозлочинів особливої уваги прокурора потребують питання:

перевірки наявності в матеріалах кримінального провадження, згідно даних про рух кримінального провадження в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, відповідних постанов про

призначення прокурора (групи прокурорів), а також слідчого (дізнавача) у даному кримінальному провадженні, що надасть відповідні повноваження здійснювати прокурорський нагляд та проводити досудове розслідування у ньому;

перевірки правильності кваліфікації наркозлочину слідчим (спираючись на співставлення фактичних обставин кримінального правопорушення, норм КК України та актуальних правових позицій Верховного Суду щодо кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів);

перевірки, за наявними документами, виконання слідчим вимог кримінального процесуального закону під час затримання особи у частині роз'яснення затриманому (підозрюваному) його прав (насамперед, права не свідчити проти себе та права на захист), а також надання можливості їх реалізації цих прав;

перевірки дотримання усіх формальних вимог при проведенні невідкладних процесуальних дій (затримання, огляду місця події, огляду та обшуку житла чи іншого володіння особи) та складанні відповідних протоколів, зараховуючи фіксацію часу та місця проведення, усіх учасників, роз'яснення їх їхніх прав та обов'язків;

контролю своєчасності: повідомлення затриманому про підозру; звернення до слідчого судді з клопотанням про обрання запобіжного заходу (а також вручення копії клопотання з додатками підозрюваному); визнання вилученого майна доказами у кримінальному провадженні, накладення на них арешту; призначення слідчим необхідних експертиз (з коректним формулюванням питань, поставлених експерту);

пошук та накладення арешту на активи підозрюваного у кримінальних провадженнях щодо наркозлочинів, де санкцією відповідної статті (частини статті) передбачене додаткове покарання у вигляді конфіскації майна;

забезпечення належного процесуального оформлення та організації проведення аудіо-, відеоконтролю особи в умовах ізолятора тимчасового тримання у провадженнях щодо тяжких та особливо тяжких наркозлочинів.

Список використаних джерел

1. Mitiakin V. Start of investigation of illegal sale of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors with the assistance of mayors. Knowledge, Education, Law, Management. 2020 № 3(31), vol. 4. P. 137–140. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.4.26>

2. Червінський В. В. Представництво потерпілого від дорожньо-транспортної пригоди в кримінальному провадженні. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2024. 291 с.

3. Постанова Великої Палати Верховного Суду, викладеної у постанові від 31.08.2022 у справі № 756/10060/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141457>.

4. Постанова Верховного Суду від 08.02.2018 у справі № 754/5978/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72243400>.

5. Постанова Верховного Суду від 21.01.2020 р. у справі № 381/2316/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87179214>.

6. Постанова Верховного суду від 09 квітня 2020 р. у справі № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>

7. Постанова Верховного Суду від 01.04.2021 р. у справі № 642/5974/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96106287>

8. Постанова Верховного Суду від 07.04.2021 р. у справі № 203/337/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243744>

9. Постанова Верховного Суду від 22.03.2023 року у справі № 161/1921/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109810013>

10. Постанова Верховного Суду від 04.10.2023 у справі № 159/1506/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114052575>.

11. Мітякін В. А. Типові слідчі ситуації під час збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі інтернету. Юридична наука. 2020. № 9 (111). С. 151–156. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-111-9.18

12. Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 188 с.

13. Сенченко Н. М. Початкові слідчі (розшукові) дії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право. 2023. № 3 (20). С. 81–91. DOI 10.32755/sjlaw.2023.03.081

14. Янковський В. О. Окремі елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з

незаконним обігом наркотиків. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Серія ПРАВО. № 81 (3). С. 180–184. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.26>

15. Chornous Yu., Leliuk T. Organization of forensic examinations in criminal proceedings as a condition for the effectiveness of the investigation of 234 criminal offences. Law Journal of the National Academy of Internal Affairs. 2023. № 13 (2). P. 50–62. DOI: <https://doi.org/10.56215/naiachasopis/2.2023.50>

16. Потоцький М. М. Затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Дис. до-ра філософії за спец. 081 «Право». Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький. 2022. 275 с.

17. Мустаца І. В., Пелешок О. М., Василенко О. Ю. та ін. Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, у тому числі вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій: методичні рекомендації. Офіс генерального прокурора. 2022. 45 с.

18. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій): Науково-методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України. Х.: ХНУВС, 2021. 124 с

Шляхта Віктор Вікторович,

менеджер Львівського регіонального управління Департаменту корпоративної безпеки АТ «Укрзалізниця»

РОЗСЛІДУВАННЯ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ): ВІД ПОБУДОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СТАНДАРТІВ

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) під час війни, коли від наповнення бюджету залежить обороноздатність держави, впливає не тільки на економічні показники, можливість здійснювати незалежну внутрішню та зовнішню політику, але й на виживання держави як такої. Саме тому ефективне розслідування таких ухилень від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України) прямо вказує